

Uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 17 lutego 2009 r., III CZP 117/08

Prezes SN Tadeusz Ereciński (przewodniczący)

Sędzia SN Helena Ciepła

Sędzia SN Antoni Górski

Sędzia SN Jacek Gudowski

Sędzia SN Iwona Koper (sprawozdawca)

Sędzia SN Grzegorz Misiurek

Sędzia SN Lech Walentynowicz

Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 17 lutego 2009 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, po rozstrzygnięciu zagadnienia prawnego przedstawionego przez Rzecznika Praw Obywatelskich we wniosku z dnia 30 września 2008 r.:

„1. Czy przewidziany art. 169 § 1 k.p.c. termin do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej podlega przywróceniu?

2. Czy przyczyna uchybienia terminowi do wniesienia skargi kasacyjnej przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd ustaje w dniu, w którym dowiedział się on o wyznaczeniu go pełnomocnikiem?”

podjął uchwałę:

Przyczyna uchybienia terminowi do wniesienia skargi kasacyjnej przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd ustaje w czasie, w którym ma on możliwość jej wniesienia, nie później jednak niż z upływem dwóch miesięcy od dnia zawiadomienia go o ustanowieniu pełnomocnikiem;

odmówił podjęcia uchwały w pozostałym zakresie.

Uzasadnienie

Rzecznik Praw Obywatelskich, działając na podstawie art. 60 § 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) w związku z art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw

Obywatelskich (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.), wystąpił z wnioskiem o rozstrzygnięcie ujawniających się w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozbieżności dotyczących wykładni art. 169 § 1 k.p.c.

Wskazał, że w doktrynie jednolicie prezentowany jest pogląd dopuszczający możliwość przywrócenia tygodniowego terminu do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej, podczas gdy w orzecznictwie Sądu Najwyższego zarysowały się w tej kwestii przeciwstawne kierunki interpretacyjne. Zdaniem Rzecznika, istnieją ważne argumenty przemawiające za każdym z tych kierunków, a opowiedzenie się za jednym z nich powinno być zdeterminowane możliwością właściwej realizacji w konkretnych stanach faktycznych tych wartości porządku prawnego, którym ma służyć instytucja przywrócenia terminu w postępowaniu cywilnym. (...)

Istota drugiego zagadnienia dotyczy, zdaniem Rzecznika, określenia początku biegu terminu do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, gdy wiadomość o wyznaczeniu danej osoby pełnomocnikiem dotarła do niej po upływie prawem przewidzianego terminu do wniesienia tego środka. W tej kwestii zarysowała się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w odniesieniu do kasacji, rozbieżność stanowisk. Według jednego, tygodniowy termin przewidziany na wystąpienie przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji rozpoczyna bieg z chwilą powzięcia przez daną osobę wiadomości o wyznaczeniu jej pełnomocnikiem w sprawie, gdyż już w tym momencie ustaje przyczyna uchybienia terminowi do złożenia kasacji (m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r., IV CZ 163/01, OSNC 2002, nr 5, poz. 70). W opozycji do niego pozostaje stanowisko zaprezentowane przez Sąd Najwyższy m. innymi w postanowieniu z dnia 27 czerwca 2000 r., I CZ 62/00 (OSNC 2001, nr 1, poz. 7), zgodnie z którym za dzień ustania przyczyny uchybienia terminowi do wniesienia kasacji należy uznać dzień, w którym pełnomocnik ustanowiony dla strony z urzędu miał rzeczywistą możliwość wniesienia kasacji. W ocenie Rzecznika, bardziej uzasadnione jest zapatrywanie łączące chwilę ustania przyczyny uchybienia terminowi z faktyczną możliwością wniesienia kasacji (skargi kasacyjnej) przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Postępowanie cywilne oparte jest na zasadzie prekluzyjności, wyrażającej się w tym, że czynności stron i sądu muszą być dokonywane w określonych przez prawo terminach, co umożliwia szybkie zakończenie postępowania. Zachowanie terminów procesowych stanowi także istotny element zapewnienia bezpieczeństwa i porządku prawnego. Szczególne znaczenie mają terminy ustawowe, którymi są m.in. przewidziane w ustawie terminy do wniesienia środków odwoławczych. Czynność procesowa podjęta przez stronę po upływie terminu jest bezskuteczna. Skutek ten, określony w art. 167 k.p.c., następuje *ipso iure*, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Terminy do dokonania czynności procesowych mogą mieć charakter przywracalny lub nieprzywracalny. W literaturze wyrażany jest pogląd, że nieprzywracalny charakter mają terminy odznaczające się długością, np. roczny termin do złożenia wniosku o przywrócenie terminu (art. 169 § 4 k.p.c.) albo pięcioletni termin do złożenia skargi o wznowienie postępowania (art. 408 k.p.c.). W przeciwieństwie do nich, terminy przywracalne są krótkie.

Określony w art. 169 § 1 k.p.c. tygodniowy termin do wniesienia wniosku o przywrócenie terminu – jak jednolicie przyjmuje się w piśmiennictwie – jest ustawowym przywracalnym terminem procesowym; podlega przywróceniu na zasadach ogólnych, od których przepisy kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują wyjątków.

Pogląd ten został zaakceptowany i przyjęty w judykaturze (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r., IV CZ 163/01 i z dnia 27 czerwca 2000 r., I CZ 62/00). Odmienne, lecz nietrafne stanowisko w omawianej kwestii zajął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 20 października 1970 r., II CZ 121/70 (nie publ.), stwierdzając, że przepisy kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują możliwości przywrócenia terminu do wniesienia wniosku o przywrócenie terminu przewidzianego dla czynności procesowej. Ten pogląd nie był nigdy kontynuowany; nie odnosi się do niego – nawet pośrednio – powołane przez Rzecznika postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 1999 r., III CKN 125/99 (nie publ.).

W takim stanie rzeczy nie można uznać, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego ujawniły się w tym zakresie wymagające rozstrzygnięcia rozbieżności w wykładni art. 169 § 1 k.p.c. Aktualny pozostaje ukształtowany w dotychczasowej judykaturze pogląd, że przewidziany w art. 169 § 1 k.p.c. termin do wystąpienia z

wnioskiem o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej podlega przywróceniu.

Zgodnie z art. 398⁵ § 1 k.p.c., bieg terminu do wniesienia skargi kasacyjnej rozpoczyna się od doręczenia orzeczenia sądu drugiej instancji z uzasadnieniem stronie, która żądała doręczenia. Termin ten biegnie niezależnie od tego, czy strona była w postępowaniu zastępowana przez adwokata lub radcę prawnego, czy też musi dopiero udzielić mu pełnomocnictwa lub wystąpić o jego ustanowienie przez sąd. Zgłoszony w czasie biegu terminu do wniesienia skargi kasacyjnej wniosek strony o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu nie przerywa ani nie powoduje przedłużenia tego terminu. Bez wpływu na jego bieg pozostaje fakt ustanowienia przez sąd adwokata lub radcy prawnego po upływie dwumiesięcznego terminu określonego w art. 398⁵ § 1 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 1975 r., III PR 117/75, OSNCP 1976, nr 7-8, poz. 177, z dnia 4 grudnia 1997 r., III CZ 90/97, nie publ., z dnia 15 kwietnia 1997 r., II CZ 35/97, OSNC 1997, nr 10, poz. 151, z dnia 21 kwietnia 1997 r., II CZ 38/97, OSNC 1997, nr 10, poz. 152 oraz z dnia 9 sierpnia 2000 r., I CKN 747/00, nie publ.).

Strona uprawniona do ubiegania się o ustanowienie pełnomocnika i zamierzająca za jego pośrednictwem zaskarżyć wyrok sądu drugiej instancji powinna, korzystając z udzielonego jej przez sąd pouczenia o treści art. 87¹ § 1 i 2 k.p.c., wystąpić niezwłocznie z takim wnioskiem. Wniosek powinien być rozpoznany przez sąd bez zwłoki; w taki sam sposób powinny również działać organy samorządu adwokackiego lub radcowskiego. Ustanowiony przez sąd pełnomocnik powinien podjąć z należytą starannością zawodową czynności, jakie w określonym stanie sprawy są niezbędne do prawidłowego, a więc także terminowego zastąpienia strony. Jeżeli jednak mimo to pozostały okres biegnącego terminu do wniesienia skargi okaże się niewystarczający w stopniu prowadzącym do jego naruszenia, może on ubiegać się o przywrócenie tego terminu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 1997 r., II CZ 38/97).

Pismo z wnioskiem o przywrócenie terminu wnosi się do sądu, w którym czynność ma być dokonana, w ciągu tygodnia od czasu ustania przyczyny uchybienia terminowi (art. 169 § 1 k.p.c.), jednak co do zasady przed upływem roku od uchybionego terminu (art. 169 § 4 k.p.c.). Równocześnie z wnioskiem strona

powinna dokonać czynności procesowej (art. 169 § 3 k.p.c.). Spóźniony wniosek o przywrócenie terminu podlega odrzuceniu (art. 171 k.p.c.).

Podniesiony przez Rzecznika problem wykładni art. 169 § 1 k.p.c. dotyczy przywrócenia terminu do wniesienia skargi kasacyjnej przez stronę, dla której ustanowiono pełnomocnika z urzędu już podczas biegu terminu do wniesienia skargi albo na skutek wniosku złożonego podczas biegu terminu, już po jego zakończeniu.

Kwestia, kiedy ustaje przyczyna uchybienia terminowi do wniesienia kasacji przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd była w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozstrzygana niejednolicie, co jest niepożądane z punktu widzenia możliwości realizacji – na zasadzie równych praw – konstytucyjnego prawa do uzyskania ochrony prawnej (art. 45 ust. 1 i art. 32 ust. 1 Konstytucji). Dostrzegając potrzebę wyjaśnienia i wyeliminowania powstałych na tym tle rozbieżności, trafnie wskazano w piśmiennictwie, że wykładnia przepisów procesowych określających bieg terminów do wniesienia środków odwoławczych nie może być dowolna, sprzeciwia się bowiem temu postulat państwa prawnego i prawa do sądu obejmującego również prawo do kontroli kasacyjnej.

Według poglądu sformułowanego przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 17 listopada 1998 r., II UZ 122/98 (OSNP 1999, nr 22, poz. 736), powtórnego w postanowieniu z dnia 12 kwietnia 2001 r., II CZ 132/00 (nie publ.), przyczyna uchybienia terminowi do złożenia kasacji ustaje w dniu, w którym pełnomocnik z urzędu dowiedział się o swoim ustanowieniu. Pogląd ten podtrzymany został z poszerzoną argumentacją w postanowieniu z dnia 11 października 2001 r., IV CZ 163/01, w którym Sąd Najwyższy wskazał, że przeszkodą uniemożliwiającą wniesienie kasacji jest, wywołany procedurą ustanowienia pełnomocnika dla strony zwolnionej od kosztów sądowych, brak adwokata uprawnionego do wniesienia kasacji i przeszkoda ta ustaje z chwilą jego wyznaczenia. Od tej chwili – jak w przypadku ustania każdej przeszkody – rozpoczyna bieg tygodniowy termin do złożenia wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji.

Odnosząc się do użytego w art. 169 § 1 k.p.c. pojęcia przyczyny uchybienia terminowi, Sąd Najwyższy stwierdził, że chodzi o niezawinioną przez stronę przeszkodę uniemożliwiającą jej dokonanie czynności procesowej w terminie. Tak rozumiana przeszkoda jest kategorią obiektywną, jej ustanie nie może być więc

ustalone przez wskazanie dnia, w którym ustanowiony pełnomocnik miał rzeczywistą możliwość dokonania czynności procesowej (wniesienia kasacji). Rygorystyczną wymowę przedstawionego stanowiska Sąd Najwyższy złagodził, dopuszczając możliwość przywrócenia na zasadach ogólnych tygodniowego terminu do złożenia wniosku i dokonania czynności procesowej oraz możliwość usunięcia na podstawie art. 130 k.p.c. braku formalnego, polegającego na niedokonaniu w tak zakreślonym terminie, łącznie z wnioskiem o przywrócenie terminu, samej czynności (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2002 r., III CZ 140/01, nie publ. i z dnia 20 września 2002 r., III RN 140/01, OSNP 2003, nr 17, poz. 411).

W opozycji do przedstawionego poglądu pozostaje stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 11 sierpnia 1998 r., II CKN 415/98, (nie publ.), że ustanie przyczyny uchybienia terminowi do złożenia kasacji przez stronę, dla której pełnomocnika z urzędu ustanowiono dopiero podczas biegu terminu do złożenia kasacji, następuje z chwilą zawiadomienia go o ustanowieniu i gdy wyczerpie czas niezbędny do zapoznania się z aktami sprawy oraz do opracowania i wniesienia kasacji. Podzielił je Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 27 czerwca 2000 r., I CZ 62/00, przyjmując, że przyczyna uchybienia terminowi do wniesienia kasacji przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd ustaje w dniu, w którym miał on rzeczywistą możliwość wniesienia kasacji, a nie w dniu dowiedzenia się przez niego o wyznaczeniu go pełnomocnikiem, nie później jednak niż miesiąc od dnia zawiadomienia o ustanowieniu go pełnomocnikiem. Sąd Najwyższy podkreślił, że wobec tego, iż w typowej sytuacji procesowej ustawa przewiduje dla tych czynności termin miesięczny (obecnie na podstawie art. 398⁵ § 1 termin dwumiesięczny), skrócenie tego okresu stronie, dla której ustanowiono pełnomocnika, byłoby ograniczeniem jej uprawnień. Kontynuacją tej linii orzeczniczej były postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2005 r., II UZ 72/04 (OSNP 2005, nr 20, poz. 325) i z dnia 26 września 2005 r., II UZ 53/05 (OSNP 2006, nr 15-16, poz. 255).

Ten kierunek wykładni jest zgodny z przyjętym już wcześniej w orzecznictwie Sądu Najwyższego (postanowienia dnia 10 września 1971 r., I CZ 138/71, OSPiKA 1972, nr 3, poz. 50 oraz z dnia 24 czerwca 1999 r., II CKN 349/99, nie publ.) ogólniejszym poglądem, że w razie zastępowania strony przez pełnomocnika procesowego, tygodniowy termin przewidziany w art. 169 § 1 k.p.c. liczy się od

czasu, w którym pełnomocnik dowiedział się o uchybieniu terminowi i mógł dokonać zamierzonej czynności procesowej.

Przedstawione stanowiska różnią się pod względem ujęcia przyczyny uchybienia terminowi w rozumieniu art. 169 § 1 *in fine* k.p.c. i określenia czasu jej ustania oraz podejścia do zagadnienia gwarancyjnego charakteru przepisów o przywróceniu terminu zapewniającego stronie możliwość uniknięcia niekorzystnych dla niej skutków procesowych w sytuacji, w której nie była w stanie im zapobiec.

Na tle określonego w art. 169 § 3 k.p.c. wymogu równoczesnego dokonania – wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu – czynności procesowej należy przyjąć, że ocena ustania przyczyny uchybienia terminowi powinna pozostawać w ścisłym związku z ustaleniem realnej możliwości dopełnienia określonej czynności procesowej. Dopóki możliwość ta nie ma rzeczywistego charakteru, dopóty nie można mówić o ustaniu przeszkody uniemożliwiającej dokonanie czynności procesowej, a więc o ustaniu przyczyny uchybienia terminowi. Jeżeli w rachubę wchodzi uchybienie terminowi do wniesienia skargi kasacyjnej, trzeba mieć na względzie specyfikę tej sytuacji, polegającą na niemożliwości samodzielnego działania przez stronę, która musi korzystać z wyręczenia przez adwokata lub radcę prawnego (art. 87¹ § 1 k.p.c.).

Założenia te, przyjęte jako punkt wyjścia wykładni art. 169 § 1 k.p.c., wykluczają tym samym wniosek, do jakiego doszedł Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 11 października 2001 r., IV CZ 163/01, że w sytuacji, o której w nim mowa, przeszkodą uniemożliwiającą wniesienie kasacji jest, wywołany procedurą ustanowienia pełnomocnika dla strony zwolnionej od kosztów sądowych, brak adwokata uprawnionego do jej wniesienia. W konsekwencji konieczne jest stwierdzenie, że badanie początku biegu terminu do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, którego przedmiotem powinny być wszystkie okoliczności mające wpływ na uchybienie terminowi, obejmuje nie tylko datę wyznaczenia pełnomocnika, ale także jego działania po powzięciu wiadomości o jego ustanowieniu, przy uwzględnieniu charakteru sprawy i stopnia jej zawichości (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2005 r., II UZ 53/05). Trzeba jednak podkreślić, że chociażby pełnomocnik złożył wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej w ciągu tygodnia od chwili ustanowienia, wniosek taki nie może być uwzględniony, jeżeli strona bez usprawiedliwionej przyczyny (np. z powodu opieszałości lub niezdecydowania)

wystąpiła o ustanowienie dla niej pełnomocnika na kilka dni przed upływem terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, wskutek czego wydanie przez sąd postanowienia o jego ustanowieniu nastąpiło już po upływie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2000 r., I CKN 747/00, nie publ.).

Sąd Najwyższy, odrzucając koncepcję wiążącą ustanie przeszkody do wniesienia kasacji z rzeczywistą możliwością dokonania tej czynności przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd, uznał za przesadzającą dla dokonanego wyboru niemożność jej pogodzenia z obiektywnym charakterem przeszkody uniemożliwiającej wniesienie kasacji, wyrażającym się w tym, że na jej powstanie, trwanie i ustanie strona nie może mieć żadnego wpływu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r., IV CZ 163/01).

Znaczenie tej kwestii aktualizuje się jednakże dopiero na etapie orzekania w przedmiocie przywrócenia terminu do wniesienia kasacji (skargi kasacyjnej). Sąd podejmujący decyzję odnośnie do przywrócenia terminu powinien ustalić, zgodnie z art. 168 § 1 k.p.c., czy związek między zachowaniem procesowym strony a przyczynami, które spowodowały uchybienie terminowi jest tego rodzaju, że winę w uchybieniu terminowi ponosi strona, czy też wyklucza przypisanie tej winy stronie. Wyjaśniając znaczenie tego związku, Sąd Najwyższy, zgodnie z utrwalonym już wówczas poglądem, który pozostał aktualny także na gruncie art. 168 § 1 k.p.c., wskazał w orzeczeniu z dnia 11 kwietnia 1938 r., III C 339/38 (Zb. Urz. 1939, nr 4, poz. 158), że winą strony (jej przedstawiciela lub pełnomocnika procesowego) w znaczeniu procesowym jest nieprzykładanie staranności i troskliwości w stopniu, jakiego z natury rzeczy wymaga prowadzenie sprawy, nieprzestrzeganie wszelkich potrzebnych i możliwych środków ostrożności dla dopełnienia w terminie czynności procesowej, jeżeli wskutek tego czynności procesowej nie dokonano w terminie, a z okoliczności przypadku wynika, że przy zachowaniu tej staranności i ostrożności strona (przedstawiciel, pełnomocnik) dopełniłaby tej czynności w terminie. Podniósł, że przy rozpoznaniu wniosku należy rozważyć wszystkie okoliczności danego przypadku oraz mieć na względzie, że w stosunku do adwokata wymagania staranności troskliwości i ostrożności muszą być większe, niż w stosunku do osoby nieznającej prawa i nietrudniącej się zawodowo prowadzeniem spraw.

Przyczyna powodująca uchybienie terminowi może więc być uznana za wykluczającą winę, gdy w tym znaczeniu, o jakim mowa, nie ma ona żadnego

związku z działaniem lub zachowaniem się strony. Wniosek o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej nie może być uwzględniony, gdy ustalone okoliczności świadczą o zachowaniu się strony noszącym znamiona winy w jakiegokolwiek postaci, także polegającej na niedbalstwie (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 października 1999 r., I CKN 556/98, nie publ., i z dnia 4 marca 2005 r., II UZ 72/04).

Brak winy strony w uchybieniu terminowi, o którym mowa w art. 168 § 1 k.p.c., podlega ocenie z uwzględnieniem wszystkich okoliczności danej sprawy, w sposób uwzględniający obiektywny miernik staranności, jakiej można wymagać od strony dbającej należycie o swoje interesy (m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2004 r., I CZ 142 /04, z dnia 11 stycznia 2007 r. I CZ 116/06 i z dnia 26 kwietnia 2007 r., III CZ 22/07, nie publ.). Ocena ta nie może abstrahować od oceny uwzględniającej stopień wykształcenia strony, posiadanej przez nią wiedzy prawniczej oraz doświadczenia życiowego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1994 r., I PRN 21/94, OSNAPUS 1994, nr 5, poz. 85).

Należy podzielić stanowisko zajęte w uzasadnieniu wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich w nawiązaniu do poglądu Sądu Najwyższego przedstawionego w postanowieniu z dnia 11 października 2001 r., IV CZ 163/01, że pełna obiektywizacja kryteriów orzekania o przywróceniu terminu nie jest celowa, gdyż instytucja ta jest ze swej istoty ukierunkowana na wartościowanie konkretnych stanów faktycznych.

Zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (wyrok z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie *Vacher v. France* oraz wyrok z dnia 18 grudnia 2001 r. w sprawie *R.D. przeciwko Polsce*, "Prokuratura i Prawo" 2002, nr 3, s. 149), interes wymiaru sprawiedliwości wymaga, aby oskarżony miał możliwość wniesienia skargi kasacyjnej w swojej sprawie w sposób konkretny i skuteczny. W powołanej sprawie, dotyczącej prawa oskarżonego do pomocy adwokata finansowanego przez państwo, fakt koniecznego zastępstwa przez fachowego pełnomocnika został oceniony przez Trybunał jako obiektywna niemożność uruchomienia stadium kasacyjnego. Przy uwzględnieniu, że oskarżony otrzymał decyzję o odmowie ustanowienia adwokata na osiem dni przed upływem ustawowego terminu do wniesienia kasacji, Trybunał stwierdził, iż nie zapewniono mu realnej możliwości wniesienia i bronięcia swojej sprawy w sposób konkretny. Wynikające z przytoczonego wyroku wskazania dotyczące prawa do sądu oraz dostępu do sądu

kasacyjnego, gdy wynika on z ustawy, są właściwe także dla postępowania cywilnego.

Realizacji prawa do sądu na poziomie tak ukształtowanych standardów ochrony prawnej nie może zapewnić wykładnia art. 169 § 1 k.p.c., w której przyjmuje się, że bieg terminu do złożenia przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd wniosku o przywrócenie terminu oraz dokonanie czynności przez wniesienie skargi kasacyjnej rozpoczyna się w dniu, w którym dowiedział się on o wyznaczeniu go pełnomocnikiem. W sytuacji, w której ustanowienie przez sąd pełnomocnika dla strony w celu umożliwienia jej wniesienia skargi kasacyjnej następuje nieznacznie przed upływem lub nawet już po upływie dwumiesięcznego terminu określonego w art. 398⁵ § 1 k.p.c., termin do wniesienia skargi kasacyjnej ulega znacznemu skróceniu. W drugim z tych przypadków skraca się do tygodnia, tyle bowiem wynosi, liczony – przy takim założeniu – od dowiedzenia się przez pełnomocnika o jego wyznaczeniu, termin do złożenia wniosku o przywrócenie terminu oraz wniesienia wraz z nim skargi kasacyjnej.

Wydłużenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej z miesięcznego do dwumiesięcznego prowadzi niewątpliwie do zmniejszenia liczby takich przypadków, powoduje jednak jeszcze większe nieuzasadnione zróżnicowanie sytuacji strony, która ma pełnomocnika z wyboru i sytuacji strony, która przy wnoszeniu skargi kasacyjnej wyręcza się pełnomocnikiem wyznaczonym przez sąd. Nie można w związku z tym odmówić racji krytyce takiej wykładni art. 169 § 1 k.p.c., prowadzącej do rezultatów sprzecznych z zasadą równych praw stron w postępowaniu cywilnym, wpływającą z konstytucyjnej zasady równości obywateli wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji). Na rzecz tych zasad działa natomiast pogląd, że przyczyna uchybienia terminowi do wniesienia skargi kasacyjnej przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd ustaje w dniu, w którym miał on rzeczywistą możliwość jej wniesienia, nie później jednak niż z upływem dwóch miesięcy od dnia zawiadomienia go o ustanowieniu pełnomocnikiem.

Przeciwko stanowisku wiążącemu ustanie przyczyny uchybienia terminowi do wniesienia skargi kasacyjnej przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd z dniem, w którym dowiedział się on wyznaczeniu go pełnomocnikiem, przemawia także wzgląd na gwarancyjny charakter przepisów o przywróceniu terminu, mających zapewnić stronie możliwość uniknięcia niekorzystnych dla niej skutków

procesowych niedopełnienia w terminie czynności procesowej w sytuacji, w której nie była w stanie im zapobiec.

Skarga kasacyjna jest środkiem zaskarżania charakteryzującym się wysokim stopniem sformalizowania, przysługującym w najpoważniejszych sprawach. Ocenie takiej daje wyraz znaczne przedłużenie terminu do jej wniesienia. Nie wymaga uzasadnienia stwierdzenie, że sporządzenie skargi kasacyjnej przez adwokata lub radcę prawnego musi poprzedzać zapoznanie się z aktami sprawy oraz ze stanowiskiem strony co do zakresu skargi, a jej wniesienie – uprzedniego sporządzenia. Czynności te powinny być wykonane bez nieuzasadnionej zwłoki, ale także z należytą starannością i dbałością o interes reprezentowanej strony.

Możliwość uniknięcia niekorzystnych skutków procesowych przez stronę, która z przyczyn przez siebie niezawinionych (np. przedłużającej się z powodów leżących po stronie sądu procedury ustanowienia adwokata lub radcy) nie mogła dochować ustawowego terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, należy rozumieć jako możliwość dopełnienia opóźnionej czynności ze skutecznością potencjalnie nie mniejszą niż wtedy, gdy dokonuje jej bez opóźnienia. Znaczne skrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej w istotny sposób ogranicza, a w sytuacjach skrajnych uniemożliwia osiągnięcie takiego skutku.

Należy odrzucić – jako zmierzające do obejścia prawa – założenie, że rygorystyczny kierunek wykładni art. 169 § 1 k.p.c. w każdym przypadku daje się złagodzić przez przedłużenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej na skutek celowego poniechania jej dołączenia do wniosku o przywrócenie terminu. Nie jest także uzasadnione poszukiwanie drogi odejścia od przedstawionego kierunku wykładni przez odwołanie się do rozważanej we wniosku koncepcji „dwustopniowego orzekania” o przywróceniu terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, polegającego na tym, że pełnomocnik składa nie jeden, lecz dwa wnioski o przywrócenie terminu – jeden o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, a drugi o przywrócenie tygodniowego terminu do wniesienia wniosku o przywrócenie terminu, uzasadniając go przeszkodą faktycznej niemożności sporządzenia skargi kasacyjnej i dołączenia jej do wniosku. Prowadziłoby to do nadmiernego i zbędnego skomplikowania prawa procesowego. Koncepcja ta nie eliminowałaby zresztą potrzeby posłużenia się przy rozstrzygnięciu o zachowaniu terminu do złożenia wniosku o przywrócenie terminu kryteriami nie w

pełni obiektywnymi, lecz jedynie przesuwalaby opartą na nich ocenę na pierwszy etap tego „dwuetapowego orzekania”.

Przedstawione względy przemawiają za podtrzymaniem kierunku wykładni art. 169 § 1 k.p.c. przyjętej m.in. w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2000 r., I CZ 62/00 i z dnia 4 marca 2005 r., II UZ 72/04.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.